

La **fauna** vertebrada

ECLIPSAT PEL VEÏNATGE D'ALTRES muntanyes més vistoses i dominants, el Catllaràs se'ns mostra com una serra modesta i relativament desconeguda. No té l'espectacularitat del Cadí-Moixeró, ni la popularitat dels Rasos de Peguera. I no obstant això, tot aquest muntanyam que s'estén entre les valls del Llobregat i del Merdançol, té un indubtable interès natural i faunístic. La situació geogràfica i l'altitud, que sobrepassa els 1.700 m, determinen la pre-

sència d'una fauna diversa, en què conviuen espècies mediterrànies amb altres pròpies de l'alta muntanya pirinenca. La combinació d'un relleu força accidentat, una gran massa forestal i un escàs poblament humà, configura l'especial encant d'aquest espai natural, alhora que afavoreix l'abundància de fauna.

Els boscos

Els ambients forestals ocupen la major part del territori del Catllaràs. A les parts més altes de la serra, per damunt d'uns 1.600 m., apareix una reduïda extensió de pineda de pi negre de caràcter subalpí, que representa el límit sud d'aquesta mena de bosc a l'est del Llobregat. El **gall fer** es manté encara present en aquest bosc, per bé que amb un nombre d'individus molt baix. Aquesta precària situació de l'espècie comporta un elevat risc de desaparició de la serra, a curt o mitjà termini. Tanmateix, però, ja fa algunes dècades que el gall fer es troba aquí en aquesta situació, i de moment, aquesta mínima població continua resistint. El reietó, la llucareta, el trencapinyes, el pardal de bardissa i la griva són altres ocells que, a l'hora de criar, també s'estableixen preferentment en aquestes pinedes de pi negre. D'entre els mamífers, la marta és el carnívor més ben adaptat als ambients subalpins i, al Catllaràs, és comuna en aquests boscos de les parts altes.

La major part de la superfície del Catllaràs és ocupada per boscos de muntanya mitjana, principalment pinedes de pi roig, que es barregen amb fagedes a les bagues més humides, i amb rouredes i carrascars a les solanes. Aquesta massa forestal s'estén amb una gran continuïtat per aquestes muntanyes i configura un

paisatge molt boscós. Dues de les espècies d'ocells més representatives d'aquests boscos són el picot negre i la becada. El **picot negre** compta amb una població estimada en unes 8-10 parelles reproductores en tot aquest sector comprès entre les valls del Llobregat i del Merdançol. Es tracta d'una densitat notable que reflecteix la qualitat de l'hàbitat, és a dir, el bon estat de preservació de la massa forestal. Al Catllaràs, les parelles de picot negre es mouen per territoris integrats majoritàriament per pinedes de pi roig, tot i que per a fer el niu, seleccionen gairebé sempre exemplars vells de faig, generalment localitzats en obagues i clotades. Pel que fa a la **becada**, la seva activitat crepuscular la fa passar molt desapercibuda i, per aquest motiu, la seva situació al Catllaràs no és gaire ben coneguda. Aquest ocell és una presa molt cobejada pels caçadors durant els mesos de tardor-hivern, quan ens arriben força exemplars hivernants procedents d'Europa central. Per contra, a la primavera-estiu, esdevé rara i només resta una petita població nidificant que s'instal·la en boscos humits. En aquesta època de cria, la becada ha estat detectada al Catllaràs en unes poques obagues de pi roig, faig i pi negre, sempre per damunt dels 900 m, i en alguna ocasió, s'ha pogut comprovar la seva nidificació.

D'entre els rapinyaires que nidifiquen als boscos del Catllaràs, cal destacar l'àguila marcenca i l'aligot vesper. L'**àguila marcenca** compta amb 1-2 parelles que es desplacen per amplis territoris. Aquesta àguila, per bé que cria al bosc, caça en espais oberts, on resulta inconfusible la seva elegant figura de color clar per sota, retallada al cel, mentre fa l'aleta mirant cap avall per localitzar

Els vessants abruptes on es convinen boscos i cingles, constitueixen ambients molt favorables per a la fauna de vertebrats. JOAN SANTANDREU

serps, les seves preses preferides. **L'aligot vesper** és un interessant rapinyaire forestal lligat als boscos humits, que sol passar força desapercbut. En tota aquesta àrea, hi ha unes 4-6 parelles reproductores d'aligot vesper, densitat notable per a aquesta espècie.

D'entre els petits ocells de bosc, és destacable la presència de la **mallerenga d'aigua**. Espècie vinculada als boscos de muntanya humits amb presència de caducifolis, sembla molt escassa al Berguedà, i aquí al Catllaràs també s'ha trobat de

El porc senglar ha esdevingut una espècie força abundant en aquests darrers anys. JOAN SANTANDREU

manera molt puntual i limitada a uns pocs enclavaments.

A més de les espècies destacades fins ara, els boscos del Catllaràs contenen un bon nombre d'ocells més comuns, molts dels quals són força generalistes, és a dir, que habiten en boscos de diferents tipus. En són exemples el picot garser, el gamarús, el cucut, el tudó, el gaig, la merla, el tord, el pit-roig, la mallerenga carbonera, la mallerenga cuallarga, la mallerenga blava, la mallerenga emplomallada, la mallerenga petita, el pica-soques, el raspinell, el cargolet, el bruel, el tallarol de casquet, el tallarol gros, el mosquiter comú, el mosquiter pàl·lid, el pinsà comú i el pinsà borroner.

Pel que fa als mamífers, la seva situació no es coneix tan bé com en el cas dels ocells, per a la seva discreció i als seus ritmes d'activitat, generalment nocturns. Aquest és el cas, per exemple, del **gat fer**, el més destacable dels carnívors del Catllaràs, del qual es coneix la seva presència a la zona, però no se'n sap gran cosa més. En tot cas, sembla lògic pensar que la combinació d'extensos boscos amb terrenys

trencats i rocosos, característica de bona part del Catllaràs, li deu resultar força òptima.

El **cérvol** és el més gran dels mamífers que habiten als boscos del Catllaràs. L'origen de l'actual població de cérvols es remunta cap a la meitat dels anys 60, quan diversos exemplars s'escapen o són alliberats —sembla que hi ha diverses versions d'aquest fet— d'un tancat situat a la finca de Sant Esteve de la Riba, prop de Sant Jaume de Frontanyà. Des de 1981, les reintroduccions de cérvols que s'han portat a terme a la finca de Rus, deuen haver contribuït també a reforçar la població del Catllaràs. Tanmateix, es desconeix com ha estat l'evolució demogràfica de l'espècie al llarg de tots aquests anys. El primer intent seriós de cens no es va fer fins a l'any 1997, quan per mitjà de batudes i encerclament del terreny, es van comptar un total de 151 individus dins el territori integrat pels termes municipals de la Pobla de Lillet, Sant Jaume de Frontanyà, Gombren i les Lloses. Arran d'això, es va autoritzar per primera vegada la caça legal d'uns quants exemplars. En definitiva,

doncs, el cérvol ha esdevingut un dels elements més característics de la fauna del Catllaràs. Tot i que resulta difícil l'observació directa d'aquests animals, els seus rastres són abundants en determinats indrets, i a la tardor, al capvespre o a l'albada, es pot sentir el bramul dels grans mascles en zel.

Els boscos del Catllaràs acullen altres mamífers comuns, com diverses espècies de musaranyes, ratolins, talpons i lirones; l'esquirol; el porc senglar; i carnívors com la mostela, la fagina, la gineta, el teixó i la guilla.

Els cingles

Els grans cingles o parets de roca existents en alguns indrets del Catllaràs, constitueixen l'hàbitat de cria d'algunes espècies d'aus interessants. L'àguila daurada, la gran àguila de muntanya, és el rapinyaire més espectacular que nidifica a la zona. En concret, una parella d'àguiles ocupa un territori molt extens que fins i tot depassa els límits del Catllaràs. La seva presència en aquest territori és ben coneguda des de fa almenys unes tres dècades, i s'ha anat mantenint fins a l'actualitat amb una gran estabilitat.

Laufrany és un carronyaire, una mena de petit voltor estival—inconfusible pel fort contrast del seu disseny blanc i negre—que acostuma a freqüentar les pastures amb presència de ramats. L'any 1996, es va poder constatar l'establiment d'una parella d'aufranys en una cinglera situada a la perifèria del Catllaràs. Des d'aleshores ençà, els aufranys s'han mantingut en aquest nou territori —on no n'hi havia hagut en temps recents—, per bé que encara no se n'ha pogut comprovar la reproducció.

El **falcó pelegrí** és un altre rapinyaire rupícola, que compta amb una població d'un 4-5 parelles reproductores en tota l'àrea compresa entre el Llobregat i el Merdançol. Com a fet anecdòtic, en una ocasió va ser observada una d'aquestes parelles de falcons criant en un dels nius de l'àguila daurada.

La **gralla de bec vermell** és un còrvid de muntanya que també nidifica als cingles del Catllaràs, amb una petita població reproductora, aparentment en regressió, estimada actualment en tan sols unes 3-5 parelles. Fora de l'època de cria, es torna més gregària, i aleshores s'observen grups de fins a una cinquan-

L'astor és un rapinyaire forestal freqüent als boscos del Catllaràs.

PERE AYMERICH

tena d'individus, deambulant preferentment pels prats i carenes oberes de la part alta de la serra.

El corb, el xoriguer, el roquerol i l'oreneta cuablanca són altres espècies d'ocells que també fan els seus nius en roques o cingles.

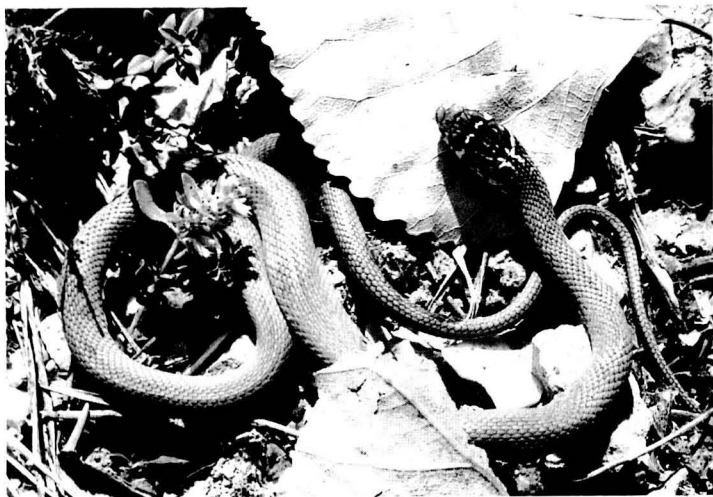
Els espais oberts

La gran massa forestal del Catllaràs deixa poques clarianes i espais oberts. La major part d'aquests espais corresponen a pastures, sovint localitzades vora els petits nuclis habitats i cases de pagès disperses, algunes

d'elles ja enrunades. Aquests espais oberts i assolats són els preferits pels rèptils, d'entre els quals potser destaquen, com a més representatius, el llargardaix verd, la serp verda i groga i l'escurçó pirinenc.

El **llargardaix verd** és típic d'ambients de muntanya humits; al Catllaràs, sembla força comú en alguns indrets, on es troba en prats, clarianes i llandars de bosc. Uns requeriments semblants té la **serp verda i groga**, que es troba més o menys en els mateixos ambients, però més restringida al sector nord del Catlla-

Serp verda i groga jove, trobada prop de Falgars. JOAN SANTANDREU

ràs: fins ara, la localitat més meridional on l'espècie ha estat citada en aquesta àrea és la Nou. L'**escurçó pirinenc**, l'única serp verinosa d'aquestes contrades, sembla aquí força comú i es troba en clarianes, prats, marges de camins, boxedes, i, sovint, fins i tot a l'interior del bosc.

Altres espècies de rèptils que habiten en diferents ambients oberts són la sargantana roquera i el vidriol, que es troben força repartits per tota la zona. En canvi, la sargantana ibèrica, el sargantaner gros, el llargardaix ocel·lat, la serp llista meridional, la serp blanca i la serp verda semblen limitades a les parts baixes i als solells més secs del sector sud-oest del Catllaràs. Finalment, la serp d'Esculapí i la serp llista septentrional també han estat observades a la zona, però una sola vegada cada espècie, fet que reflecteix la seva raresa local.

En general, en zones obertes de muntanya mitjana, hi ha força diversitat d'ocells. Així per exemple, la barreja de prats i bardisses és ideal per a ocells com l'escorxador, el bitxac, el tallarol de casquet, el tallarol de garriga i el tallarol gros. En vessants més trencats o pedregosos,

hi apareix el passerell i hi abunda el sit negre. A les clarianes, llandars de bosc i pastures amb arbres esparsos, hi apareixen la piula dels arbres, el gratapalles, el verdum, la cadernera i el gafarró. En cases de pagès, hi crien segons els casos el cul-roig, la pastorella blanca, l'oreneta vulgar, l'estornell i el pardal comú.

D'entre aquests ocells característics dels ambients oberts, en destaca un per la seva raresa local: el **còlit gris**. Es tracta d'una espècie abundant a l'alta muntanya, on cria en prats alpins pedregosos o amb roques esparses. A alçades inferiors esdevé rar, i aquí, al Catllaràs, hi cria només alguna parella als prats alts, la qual cosa suposa el seu límit sud comarcal a l'est del Llobregat.

Pel que fa als mamífers, són ben característics dels prats i clarianes el talpó comú, el conill i la llebre. Lericó prefereix clarianes i marges amb herbassars o bardisses. I molts altres mamífers que viuen als boscos —gairebé tots els citats anteriorment— també es troben amb més o menys freqüència segons els casos, en aquests ambients oberts.

Les carenes també acostumen a ser espais més o menys oberts. Al Catllaràs, el medi és tan forestat i

tancat que, fins i tot algunes carenes de les parts altes amb una mínima extensió de prats i roques, prenen importància com a petites illes obertes en el mar d'arbres. **Lisard** és el mamífer més vinculat a aquestes escasses carenes altes i obertes. Al Catllaràs, des dels anys 70 es coneixia la presència escassa i irregular d'aquest animal, presència que s'hauria anat incrementant al llarg dels anys 80 i 90. Actualment, hi ha una població estable d'isards, de la qual se'n desconeix el nombre. Fins ara, s'han observat sempre grups de pocs individus i això fa pensar que la població total deu ser força reduïda. Tanmateix, cal tenir en compte que a causa de l'escassetat de zones altes i obertes, aquests isards del Catllaràs es mouen freqüentment per l'interior del bosc, fet que en dificulta l'observació.

Les carenes obertes són també un espai clau per a l'alimentació de molts rapinyaires. Espècies com l'àguila daurada, l'àguila marcenca i el falcó pelegrí, tot i que s'alimenten de preses ben diferents, tenen en comú que cacen sovint a les carenes i utilitzen les crestes rocoses com a punts de guaita. En general, en un territori tan forestat com el Catllaràs, l'escassetat d'espais oberts actua com a factor limitador per a algunes espècies de rapinyaires, ja que els pot comportar una escassetat de preses o la manca d'espai adient per a caçar-les. Així, l'aligot comú i el xoriguer són escassos al Catllaràs, probablement per aquest motiu. Per contra, l'astor i l'espavert, que cacen a l'interior del bosc, es veuen molt afavorits per l'extensió i continuïtat de la massa forestal.

Els ambients aquàtics

En tot el territori comprès entre el Llobregat i el Merdançol —i exclouent-ne aquests dos rius—, els cursos d'aigua existents queden reduïts a un conjunt de modestos torrents de muntanya de cabal escàs i poc constant. Per això, estan gairebé del tot desprovistos de peixos. Només en algun curt tram i encara de manera irregular, s'hi poden trobar barbs i també, depenent de les repoblacions que fan els pescadors, truites irisades.

El discret conjunt d'ambients aquàtics del Catllaràs inclou, a més dels torrents, les molles i basses que es troben escampades per la

zona. Tots aquests ambients són prou importants com a hàbitat i llocs de posta d'algunes espècies d'amfibis, d'entre les quals destaquen el tritó pirinenc i la granota roja.

El **tritó pirinenc** viu als torrents d'aigües fredes i netes. Es tracta d'un amfibi especialment interessant pel fet de ser endèmic dels Pirineus. Al Catllaràs, en determinats trams d'alguns torrents, sembla força abundant.

La **granota roja** és un altre amfibi típic dels ambients de muntanya. Les dades que es tenen d'aquesta espècie al Catllaràs són, per ara, força escasses i es redueixen a unes quantes troballes de postes d'ous en basses i molles, durant l'època de cria, al març-abril. En tot cas, sembla una espècie més aviat escassa i de presència restringida al sector més humit de la serra, per damunt dels 1.000 m, ocupant indrets alts o obacs.

En torrents, basses i molles, també és possible trobar-hi capgrossos d'altres amfibis com la salamandra, el còtil, la granoteta de punts i el grapal comú, tots quatre ben comuns per tota la zona. La granota verda i la reineta, per la seva banda, crien quasi sempre en basses i resten més limitades a les parts baixes i solanes, on poden ser abundants. En aquests punts d'aigua de les parts baixes, s'hi troben també dues espècies de rèptils: la serp d'aigua i la serp de collaret, per bé que aquesta darrera, d'hàbits més terrestres que l'anterior, es pot allunyar força de l'aigua.

Bibliografia

- AYMERICH, P.; SANTANDREU, J., "Els amfibis i rèptils del Berguedà (Atlas herpetològic del Berguedà)", L'EROL, núm. 24, Berga, 1988, pp. 13-25.
- AYMERICH, P.; SANTANDREU, J., *Fauna del Berguedà*, Llibres de l'Àmbit, Amalgama edicions, Berga, 1998.
- FERRER, X.; MARTÍNEZ, A.; MUNTANER, J.; et al., *Història Natural dels Països Catalans*, vol. 12: ocells, Enciclopèdia Catalana, S.A., Barcelona, 1986.
- LORENTE, G.; MONTORI, A.; SANTOS, X.; CARRETERO, M.A., *Atlas dels amfibis i rèptils de Catalunya*, Ed. Brau, Figueres, 1995.
- RUÍZ-OLMO, J.; AGUILAR, A., *Els grans mamífers de Catalunya i Andorra*, Lynx Edicions, Barcelona, 1995.

Joan Santandreu i Pajerols
Biòleg